

Τὴν ἠθογραφία τοῦ ὑπαίθρου διαδέχθηκε στὰ ἑλληνικά γράμματα ἡ ἠθογραφία τῆς γειτονιάς. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ πρώτη βρῆκε τὴν ἐκφρασὴ τῆς κυρίως στὸ διήγημα ἐνῶ ἡ δευτέρα μάλλον στὸ θέατρο. Μὰ συνισταμένη τῶν δύο στάθηκε ὁ ρεαλισμός, ὅπως τουλάχιστον ἔγινε ἀντιληπτός ἐδῶ, μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ἐξωτερικότητα καὶ τὴν κάποια ἀλυγισία τῶν μορφῶν. Ἄπαντο τῆς ἐπιτυχίας θεωρήθηκε ἡ ἀποκρυστάλλωση «τόπων», κοινωνικῶν δηλαδὴ ἀνδρεικέλλων μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τὴν ἀντιπροσωπευτικὴ γενικότητα καὶ τὴν τέλεια ἔλλειψη ἀτομικῆς ζωῆς.

Ὁ μικροαστισμός εἶναι ἡ περισσότερο ὀλοκληρωμένη τάξη τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Ἐνῶ ὁ ἀστισμός κυμαίνεται ὀλοένα μεταξὺ διασπορῆς πρὸς τὰ κάτω κι' ἐφεσης πρὸς τ' ἀπάνω, ἡ πολυάριθμη τάξη τῶν μικροὑπαλλήλων, τῶν μικρεμπόρων καὶ τῶν ἀποκαταστημένων ἐργατικῶν ἔχει προσλάβει τὴ σταθερὴ μορφή τῆς μικρονοικοκυρωσίνης. Γίνεται ἔτσι κατὰ τοῦτο ἀντιπροσωπευτικὴ, ὅτι ἐκφράζει τὸν ὀλιγαρχικὸ ἀτομικισμό τοῦ Ρωμιοῦ, τὸν περιστρεφόμενο γύρω ἀπὸ τὸ αἰώνιο ὄνειρο μιᾶς σχετικῆς οικονομικῆς αὐταρτείας. Κάθε παράδοση καὶ κάθε ἠθικὸς θεσμός αὐτὴν τείνουν νὰ κατοχυρώσουν.

Ἐγγραφα κάποτε πὼς τὴν ἐλληνικὴ μικροαστικὴ ζωὴ, τὴν τόσο πλοῦσια σὲ ὕλικό καὶ χρῶμα, ἐλάχιστα πρόσεξε ἡ λογοτεχνία τοῦ τόπου. Ἐξάφριση ἔκανα τότε γιὰ τὰ, λιγιστὰ ἄλλωστε, δράματα τοῦ Μελά καὶ τοῦ Χόρν, ποὺ ζήτησαν νὰ συλλάβουν τὶς περισσότερὸ ἐκδηλεῖς μορφές τῆς. Τὸ «Φυντανάκι» τοῦ τελευταίου, ποὺ ἀνεβάρτηκε ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ θέατρο γιὰ τέταρτο ἔργο τῆς σαζόν του, εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικότερα τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

Τὸ «Φυντανάκι» εἶναι τὸ δραματικὸ ποίημα τῆς ἀθηναϊκῆς μικρογειτονιάς.

Ἐ«ἠθογραφία» λοιπόν, καὶ μὲ τὴν ἐλληνικὴ πάντοτε σημασία τοῦ ἔθρου, τὴ σύμφωνη μὲ τὴν παραπάνω ἐρμηνεία τῆς. Ἡ Πλόκα, ἡ αὐλὴ τῆς, ἡ κοινωνία τῆς... Οἱ ἥρωες τοῦ ἔργου εἶναι «τύποι». Θὰ μπορούσε νὰ τοὺς παραστήσει κανεὶς μὲ μιὰ μονάχη λέξη, σὰν ἐτικέτα: Ἡ μεστρά, ὁ παραλῆς, τὸ τσόκαρο, ὁ κουτσαβάκης, ὁ νοικοκύρης-ἄνθρωπος, ἡ «προκομένη»... Ἐτσι ὅπως κ' ἡ ἡρωίδα τοῦ ἔργου εἶναι τὸ «Φυντανάκι». Ἀντιγραφή πιστὴ καὶ τυφλὴ. Μὰ πόση ζωὴ, πόσο χρῶμα!...

Πιστεύω ἀκράδαντα στὴ σημαντικότητα τέτοιων ἔργων, μέτριων κι' ἀγνῶν, σ' ἀντίθεση πρὸς τ' ἄλλα, τὰ διασκευασμένα ἐπιτήδεια «ἐκ τοῦ γαλλικοῦ». Στὸ ὕλικό τῶν πρώτων βρίσκεται ἀσυνειδητοποιήτος ὅλος ὁ δυναμισμός ἐνός λαοῦ παρθένου, ὅλο τὸ ὕλικό ἐκεῖνο ποὺ θ' ἀποτελέσει αὔριο τὴ βάση τῆς ἠθικῆς του χειραφέτησης.

Ὁ συγγραφέας ἔχει χειριστῆ τὸ θέμα του μὲ τεχνικὴ δεξιότητα. Δένει σφικτὰ τὴν πλοκὴ, φέρνει ἐπιτήδεια σὲ κάθε δυνατὴ δραματικὴ σύγκρουση τὰ πρόσωπά του, διαβαθμίζει τὴ δράση καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ. Κάνει ὅμως κατὰχρησὴ στὰ εὐκόλα μέσα τῆς συγκίνησης, καθὼς ἀποδείχνουν οἱ δύο σκηνές πατέρα καὶ κόρης ποὺ κατὰ μέγα μέρος ἄλληλοπαλαιάζονται. Ὑπογραμμίζει τὰ κυρίως ἠθογραφικὰ μέρη τοῦ ἔργου του καὶ τὰ ἐπιζητεῖ: τὸ γυναικοκαυγᾶ, τὴν κανταδίτσα, τὴν «παρεξήγηση»... Μὰ εἶναι αὐτὸς ὁ προσορισμός του. Κ' εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ ἐνημερότητά του δὲ μένει ψυχρὴ ἀλλὰ γίνεται ἄμεση συγκίνηση.

Θαυμάσια ἡ σκηνογραφία τῶν δύο πράξεων στὴ ρεαλιστικὴ τῆς πιστότητα καὶ ζωντάνεια. Ἐλεεινὴ τῆς τρίτης ποὺ δὲν εἶχε κομμιά σχέση μὲ τὸ ἐσωτερικὸ πλακωτικὸ σπιτιοῦ. Ὅχι ἐπειδὴ δὲν εἶνε ἀφορμὴ σ' ἐπίδειξη τῶν πλοῦσιων μέσων τοῦ θεάτρου. Μὰ γιατί εἶχε ὀλότελα φυγαδέψει τὴν ἀτμοσφαιρὰ, ποὺ τόσο λαμπρὰ δημιουργήθηκε στὶς προηγούμενες σκηνές. Αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς, ὅπου τὸ Ἐθνικὸ ἔχει ὡς τώρα σημειώσει ἀληθινὴς ἐπιτυχίες, στὴν τρίτῃ αὐτὴ πράξη εἶται ἀφόρητο. Ὁμῶς, διάχυτο, ὀλότελα ἀπίθανο γιὰ ἐσωτερικὸ μικροῦ ἰσόγειου δωματίου, φῶς ὑπαίθρου τέλος, δὲν εἶχε τίποτα ἀπὸ τὴν ταπεινὴ ἐκείνη καὶ ζεστὴ περιουλογοὴ ποὺ ἂν λείπει ἀπὸ τὸ δῦψυχο μέγαρο ὑπάρχει πάντα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ φτωχόσπιτου.

Καὶ μιὰ λεπτομέρεια ἀπροσδόκητὴ γιὰ τὸ Ἐθνικὸ. Σὲ πολλὰ σημεία τῆς πρώτης παράστασης ἀκουγόταν ὁ... ὑποβολέας! (ἀπὸ τὶς κουίντες).

Τὸ ἀνέβασμα τοῦ «Φυντανάκιου» παρουσίαζε καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐμφάνισης καινούργιας πρωταγωνίστριας, τῆς δίβου Βάσως Μανωλίδου. Ἡ δίς Μανουλίδου εἶναι νέα κι' ἔχει πολλὰ προσόντα, ταλέντου κι' ἐμφάνισης. Δὲν ἔχει βέβαια ἀκόμη τὸ ἀνάστημα πρωταγωνίστριας καὶ μάλι-

στα ἐθνικῆς σκηνῆς. Παρουσίασε ὅμως στιγμὲς πολὺ καλῆς καὶ ὅ,τι ἔχονε ἀπὸ τὴ νεανικὴ ἀπειρία τῆς συμπλήρωνε μὲ τὴν αὐθόρμητη δροσιὰ τῆς.

Ἡ κυρία Ἀλκαίου εἶναι πάντα ἡ ἐξαιρετικὴ ἠθοποιὸς ποὺ ξέρουμε, καθὼς κι' ὁ κ. Βεάκης. Ὁ δεύτερος δὲ μπορεῖ ἄλλως τε νὰ κριθεῖ ἀπὸ ρόλο σὰν τοῦ Ἀντώνη, ὅταν ἔχει δώσει ἕναν Οἰδίποδα κι' ἕνα Γιάννη Γαβριὴλ Μπορκιαν. Ὁ κ. Μινωτῆς περίφημος, καθὼς πάντα. Εἶναι ἕνας ἠθοποιὸς μεγάλης ἀσυνειδησίας κι' ἐπιμέλειας. Ἡ κυρία Ἀθ. Μουστάκα στὴν πρώτη γραμμὴ, καθὼς κ' ἡ κυρία Κ. Παζινοῦ. Ἄλλὰ καὶ οἱ δευτερεύοντες κ. κ. Παπαγεωργίου καὶ Δεστούνης ἔδωσαν τὴν ἀναγλυφικότητα ποὺ ἔπρεπε στοὺς ρόλους τους.

Συνολικά: μιὰ ἐπιτυχία.